

Malts, mis polegi umbrohi

Tšiili hanemalts ehk kinoa (*Chenopodium quinoa*) kasvatab toitvaid seemneid, mida õnnestub soojal ja kuivemal suvel saada Eestiski.

Oma esimesed kinoaseemned, mis ma kolm aastat tagasi maha külvasin, leidsin loodustoodete poest. Oli juba suve algus ja pudistasin nad lihtsalt peenrale. Olin üsna üllatunud, kui kergesti nad kasvama läksid. Noored taimed on välimuselt täiesti maltsa moodi.

Kuna kasvuaeg jäi lühikeseks, siis esimesel aastal ma erilist saaki ei saanud, kuigi suvi oli soe ja päikeseline. Järgmisel aastal tellisin seemned juba ühest Inglismaa veebipoest.

Tšiili hanemalts armastab päikest ja soojust, mida meie suved

talle alati pakkuda ei suuda. Siiski kasvab see soojanõudlik taim ka meil. Aasta 2011 oli kinoale väga sobilik päikese, soojuse ja sademete poolest.

Eelmisel aastal oli aga vastupidi: sadas kohutavalt palju ja päikest oli napilt. Taimed kasvasid siiski ilusasti, ka seemned valmisid, aga mis juhtus? Pideva liigniiskuse tõttu hakkasid seemned juba taimel olles idanema ning saak jäi saamata.

Taimed tuleb ette kasvatada

Oleme harjunud kinoat pidama teraviljaks, aga tegelikult kuulub ta rebasheinaliste (*Amaranthaceae*) sugukonda ning ühte perekonda hoopis peedi ja spinatiga.

Kinoa on üheaastane taim, mida on lihtne kasvatada. Ta on vähe-

nõudlik, talub hästi kuumust ja kuivust, samuti kergeid öökülmi.

Vars on puitunud, olenevalt sordist kas oranžikas, punakas või rohekas. Öisikud on püstised ja tihedad. Oma kodumaal sirgub taim 1–3meetriseks. Minu aias Saaremaal kasvasid nad veidi üle meetri kõrguseks.

Olen taimed potikestes ette kasvatanud, ja kui ilmad juba päris soojad, siis õue istutanud. Kindlasti tuleb nad istutada koos mullapalliga.

Kasvu ajal pole olnud taimedega mingeid probleeme, vaid suve lõpu poole kipuvad nad oma raske öisikukoorma all suure vihma ja tuulega ümber vajuma. Siis tuleb neid toetada.

Tillukesi seemneid on tohutult

Kinoa kohta infot kogudes märkas, et igal pool on kirjas: seeme on suurem kui hirsiseeme. No ei ole! Panin kõrvuti hirsi, kinoa ja rebasheina seemne. Viimane on tõesti nagu mooniseeme. Kinoa on veidi suurem, kuid hirsist ikkagi pisut väiksem.

Ühel taimel on seemneid tohutult palju, tuhandetes. Olenevalt sordist on need punased, roosad, valged või mustad.

Seemnete valmimise aegu tahab kinoa kuiva ja sooja. Kuna üleküpsenud seemned pudisevad kergesti, tuleb pealsed veidi varem maha lõigata ja lasta seemnetel toas järevalmida.

Seemnete kättesaamisega on tükk tegemist. Kuna mul oli taimi vähe, ajasin nad otsapidi kotti ning siis raputasin ja õrnalt patsutasin seda. Väga tugevalt taguda ei tohi, sest siis tuleb kuivanud pealsetest kaasa liiga palju sodi. Kuigi seda tuleb nagunii.

Lõpuks tuleb seemned sodist puhtaks tuulata.

Seemnekesta katab kibe saponiinikiht. Selle eemaldamiseks tuleb seemneid pesta seni, kuni vesi

Viljade küpsemise ajal muutuvad öisikud aina kirevamaks.